

перелічені невротичні прояви поза залежності від приведених переважаючих механізмів їх формування, все ж розвиваються на тлі загальної астенізації.

Виділення рівнів астено-невротичних проявів, з огляду аналізу частоти та переважаючих причин виникнення, дало змогу в цілому визначитися з виразністю цих розладів і динамікою їх розвитку, в тому числі в залежності від строків служби, зокрема, встановлені певні відповідності щодо низького і помірного рівнів досліджуваних розладів в обох гуртах анкетованих, що відповідно складало приблизно третину таких. А високий, в 2-му періоді служби, порівняно з 1-м, по частоті зріс майже в півтора рази, що викликає певне занепокоєння з огляду оцінки стану здоров'я цих військовослужбовців з урахування подальшого несення ними військової повинності.

Література

1. Александровский Ю.А. Некоторые узловые вопросы современной пограничной психиатрии. // Психиатр и психофармакотер., - 2006 - №2, с. 4-13.
2. Литвищенко Ю.Ф. Психогенные расстройства юношеского возраста у военнослужащих. В нн.: Совр. Подходы к диагностике и лечению невр. И психич. Заболеваний. СПб., 200; с. 24-28.
3. Johsen B.H., Laberg J.C., Eid J. Coping strategies and mental health problems in military unit. // Mil/ Med., 1998; 163 (9), p. 599-602.
4. Паламанов С.Ю. Психические расстройства у призывников и солдат (клинико-эпидемиологическое исследование) // Журн. Невропат. И псих. – 1999. - №8. – с. 16-20.
5. Пономаренко В.А., Разумов А.Н. Новые концепции охраны и восстановления здоровья здорового человека в трудовой деятельности. – М., 1997. – 149 с.

УДК 378.6:61-051]:378.091.12:005.963.1

**ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА
ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ
Гончаренко І.Ф.**

Українська військово-медична академія

***Резюме.** Здійснено огляд складових та основних підходів до побудови структури психолого-педагогічної компетентності педагогічного працівника сфери військово-медичної освіти. Подано рамкову структуру (рамку) психолого-педагогічної компетентності педагогічного працівника військово-медичної освіти у контексті навчання впродовж життя. Проаналізовано основні концептуальні*

документи, які регламентують діяльність у галузі підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів у сфері військово-медичної освіти.

Ключові слова: *компетентність, психолого-педагогічна компетентність, вища освіта, рамкова структура, підвищення кваліфікації, навчання впродовж життя.*

Постановка проблеми. Спеціаліст, науково-педагогічний працівник, який опікується питаннями підвищення кваліфікації медичного персоналу у сфері військово-медичної освіти, є по своїй суті, водночас наставник, викладач (педагог та психолог), методист і фахівець системи освіти дорослих. Серед його функцій є такі, як консультування, експертиза.

Всі ці сторони процесу діяльності науково-педагогічного працівника сфери військової медичної освіти зумовлюють необхідність володіння ним психолого-педагогічною компетентністю як однією із важливих складових професійних компетентностей, і які дозволяють йому здійснювати різні види освітньої та наукової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Фахові компетентності науково-педагогічного працівника мають ґрунтуватись на підходах та принципах, що визначені у основних нормативно-правових документах галузі охорони здоров'я, освіти і науки, військової галузі, а також на потребах, що важливі для розвитку даної галузі, у даному випадку галузі військово-медичної освіти в Україні.

Основні нормативні документи, якими керуються при підвищенні кваліфікації у сфері військово-медичної освіти охоплюють значний спектр науково-педагогічної та фахової діяльності. Серед основних вітчизняних документів, які регламентують діяльність у галузі підготовки науково-педагогічних кадрів і є обов'язком для всіх навчальних закладів та наукових установ України незалежно від їх підпорядкованості, такі: Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів: Постанова Кабінету Міністрів України № 309 від 01.03.1999; Про затвердження Порядку присвоєння вченого звання професора і доцента: Постанова Кабінету Міністрів України № 1149 від 27.12.2008; Типове положення про атестацію педагогічних працівників: наказ Міністерства освіти і науки України № 930 від 06.10.2010; Про атестацію наукових працівників: Положення Кабінету Міністрів України № 1475 від 13.08.1999; Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України № 1341 від 23.11.2011; Про затвердження Змін до Положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах: наказ МОЗ України № 484 від 07.07.2009; Тимчасове положення про підвищення кваліфікації викладачів вищих медичних і

фармацевтичних навчальних закладів, інститутів удосконалення лікарів України: наказ Міністерства охорони здоров'я України №95 від 03.05.1993[5,6,7].

Згідно зазначених документів, діяльність науково-педагогічних працівників, що здійснюють підвищення кваліфікації медичних кадрів, відбувається у таких формах: викладання в закладах післядипломної освіти; підвищення кваліфікації на циклах тематичного вдосконалення в факультетах) післядипломної освіти закладах (тривалістю 1,2,4,6 тижнів; підвищення кваліфікації з дистанційною формою навчання у закладах післядипломної освіти; проведення лекцій; науково-педагогічна робота у вищих медичних навчальних закладах та закладах післядипломної освіти; участь у семінарах, конференціях; наукове керівництво аспірантами (ад'юнктами) та докторантами; публікація у фахових виданнях та публікація навчально-методичних матеріалів; захист дисертацій та ін.

При визначенні вимог до психолого-педагогічного працівника сфери військової медичної освіти слід враховувати рекомендації Світової федерації медичної освіти (СФМО/WFME), яка оприлюднила Світові стандарти якості у сфері післядипломної медичної освіти [11].

Світова федерація медичної освіти (СФМО/WFME) у Стандартах якості післядипломної освіти визнає, що рівень підготовленості медичного працівника має бути прозорим та визнаним на міжнародному рівні. Для забезпечення досягнення та прозорості документів, що стосуються рівня підготовки медичних кадрів, СФМО/WFME та Всесвітня організація охорони здоров'я (World Health Organization) під час Глобальної конференції з медичної освіти запропонували три основні форми медичної освіти: базову медичну освіту, післядипломну медичну освіту, неперервну професійну освіту. Свої пропозиції згадані організації виклали у Глобальних стандартах медичної освіти для покращення охорони здоров'я (Копенгаген, 15-19 березня 2003 р.) [11].

Рівень володіння психолого-педагогічною компетентністю науково-педагогічним працівником сфери військово- медичної освіти має визначатись рамковою структурою, вимогами та стандартами.

Міжнародні підходи до стандартизації кваліфікаційних вимог фахівців включають низку заходів, серед яких – прийняття у 2000 р. Лісабонської стратегії навчання впродовж життя. Лісабонська стратегія визначила загальну рамку базових навичок (компетентностей), які потрібні людині для навчання впродовж життя у відповідь на глобалізаційні зміни та економіку знань та визнання людини як основної цінності людства[4,10].

Важливу роль у стандартизації в системі вищої освіти та, зокрема, освіти дорослих відіграє ухвалена у м. Бергені (Німеччина) в 2005 р. Болонська рамка кваліфікацій, до процесу впровадження якої долучилося 46 країн світу. Дана рамка була створена для підтримки реформ в системах освіти та гармонізації

вимог до кваліфікацій фахівців [7]. Метою прийняття Болонської рамки було: досягнення міжнародної прозорості та порівнюваності кваліфікацій між країнами; міжнародного визнання кваліфікацій з метою кращого працевлаштування та доступу до безперервної освіти; міжнародної мобільності осіб, що навчаються та визнання спільних рівнів навчання різними країнами. Болонська рамка запровадила так звані “Дублінські дескриптори”, що покликані охопити широкий спектр дисциплін та профілів кваліфікацій і повинні трактуватись як загальні висловлювання про типові досягнення особи, що навчається. Європейські підходи до вимірювання рівня компетентності та кваліфікації фахівців окреслені у так званій Європейській рамці кваліфікацій, яка є основою для гармонізації національних рамок у країнах Європи.

Питання вимірювання рівня професійної компетентності педагогічних працівників є сьогодні надзвичайно важливим. Варто зазначити, що оцінювання та стандартизація професійних, зокрема й психолого-педагогічних компетентностей є важливою складовою системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в контексті освіти впродовж життя.

Важливою для окреслення рівнів психолого-педагогічної компетентності є затверджена у 2011 році Національна рамка кваліфікацій (НРК), що запроваджена з метою введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців; забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудова відносин; сприяння національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні; налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці [5]. У даному документі поняття компетентність розглядається як здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості. Опис кваліфікаційних рівнів у НРК включає 10 рівнів: від 0 до 9-ти, де 6,7,8,9 рівні відповідають рівням, що застосовуються до спеціаліста з вищою освітою. Нами буде розглянуто ті рівні, що застосовуються до спеціалістів з вищою освітою та які продовжують підвищувати свою кваліфікацію.

Таким чином, у контексті НРК, 9-й рівень (пост-докторський) може бути застосований для науково-педагогічних працівників у системі післядипломної та вищої освіти і які за фахом підвищують кваліфікацію спеціалістам зі своєї галузі. При цьому НРК оперує такими поняттями, як “автономність і відповідальність”, “знання”, “інтегральна компетентність”, “кваліфікація”, “кваліфікаційний рівень”, “компетентність/компетентності”, “комунікація”, “результати навчання”, “уміння” [5]. Важливо, що під поняттям результатів навчання НРК розуміє саме компетентності, до яких включає: знання,

розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості, які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання.

Проаналізовані документи та матеріали надали підстави для представлення нашого бачення рамкової структури рівнів психолого-педагогічної компетентності науково-педагогічного працівника у галузі військово- медичної освіти, які можна застосувати для створення системи безперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників у системі післядипломної освіти у галузі військової медицини та для створення моделі організаційно-педагогічних умов розвитку психолого-педагогічної компетентності науково-педагогічного працівника у галузі військово-медичної освіти.

Основою рамки (рамкової структури) виступають такі поняття: знання, вміння, навички, компетентності, ціннісні/особистісні орієнтації та ставлення.

Таблиця 1

Рамка (рамкова структура) рівнів психолого-педагогічної компетентності науково-педагогічного працівника у галузі військово-медичної освіти

Рівні	Знання	Вміння/навички	Готовність, здатність, ціннісні орієнтації
I. Базовий*	Загальнонаукові знання (основ психології та педагогіки, стандартів, принципів та процедур моніторингу та критеріїв оцінки навчальних результатів); базових понять та завдань професійної освітньої галузі (психолого-педагогічної, військово-медичної).	Вміння/навички накопичувати, опрацьовувати та надавати інформацію/передавати знання в професійній (психолого-педагогічній, військово-медичній) галузі;	Готовність надавати/накопичувати інформацію/передавати знання фахівцям психолого-педагогічної, військово-медичної галузі; Здатність застосовувати знання та вирішувати проблеми психолого-педагогічної галузі та галузі військової медицини; Здатність аргументувати, вирішувати елементарні/базові завдання, вирішувати проблеми у професійній знанісвій галузі, здійснювати практичну роботу; Здатність здійснювати аналіз та оцінку/моніторинг отриманої інформації у сфері військово-медичної освіти, психології та педагогіки на базовому рівні та навчальних результатів. Здатність розвивати власні здібності до самоосвіти. Здатність сприймати зміни та потребу розвитку у професійній галузі. Мотивація у професійній галузі. Педагогічні ціннісні орієнтації , соціокультурні цінності .
II. Достатній**	Актуальні, достатні наукові знання (психології та педагогіки, стандартів, принципів та процедур моніторингу та критеріїв оцінки навчальних результатів); основних понять та завдань професійної освітньої галузі (психолого-педагогічної, військово-медичної).	Вміння/навички накопичувати, оцінювати та надавати інформацію/передавати знання в професійній галузі; Вміння формувати судження та надавати оцінку навчальних результатів в професійній галузі; Навички застосування психологічних та педагогічних технологій, ІКТ у професійній діяльності.	Готовність надавати/накопичувати/оцінювати інформацію/передавати знання фахівцям психолого-педагогічної, військово-медичної галузі; Здатність застосовувати актуальні наукові знання в професійній діяльності, розвивати інтерес до самовдосконалення та самоосвіти у суб'єкті навчання; Здатність аналізувати, аргументувати основні професійні проблеми у психолого-педагогічній, військово-медичній знанісвій та практичній галузі; Здатність сприймати та адаптуватись до змін у професійній галузі. Мотивація у професійній галузі Здатність розвивати власні здібності до самоосвіти. Соціокультурні цінності , педагогічна самосвідомість, компетентна побудова відносин у професійній галузі.

<p>III. Поглиблений***</p>	<p>Актуальні, достатні наукові знання (психології та педагогіки, стандартів, принципів та процедур моніторингу та критеріїв оцінки навчальних результатів); понять, завдань, принципів організації та здійснення професійної освітньої діяльності у професійній галузі (психолого-педагогічної, військово-медичної освіти).</p>	<p>Вміння/навички створювати, оцінювати та надавати інформацію/передавати знання в професійній галузі; Вміння формувати судження та надавати оцінку навчальних результатів в професійній галузі на високому професійному рівні; Навички застосування методів наукових досліджень, проектування психологічних та педагогічних технологій, ІКТ у професійній діяльності.</p>	<p>Готовність пошуку, накопичення, оцінювання та надання інформації, ідей, проблем та знаходження їх рішень у професійній галузі. Здатність застосовувати актуальні наукові знання та інновації в професійній діяльності у новому, незнайомому багатодисциплінарному контексті професійної діяльності та практики, розвивати стійкий інтерес до самовдосконалення та самоосвіти у суб'єктів навчання. Здатність аналізувати, аргументувати актуальні професійні проблеми у психолого-педагогічній, військово-медичній знансєвій та практичній галузі. Здатність планувати дослідницький процес, реалізовувати та адаптувати його відповідно професійних потреб. Здатність сприймати, адаптуватись та керувати змінами у професійній галузі, стратегічне планування. Здатність розвивати власні (та суб'єктів навчання) здібності до самоосвіти з високим ступенем самостійності. Мотивація у професійній галузі. Соціокультурні цінності, педагогічна самосвідомість, компетентна побудова відносин у професійній галузі.</p>
<p>IV. Експертний****</p>	<p>Актуальні, достатні наукові знання (психології та педагогіки, стандартів, принципів та процедур моніторингу та критеріїв оцінки навчальних результатів); понять, завдань, принципів організації та здійснення інноваційної професійної освітньої діяльності у професійній галузі (психолого-педагогічної, військово-медичної освіти).</p>	<p>Вміння/навички створювати, оцінювати та надавати інформацію/передавати знання/інновації в професійній галузі; Вміння формувати судження та надавати оцінку навчальних результатів в професійній галузі на високому професійному рівні; Навички застосування ефективних, інноваційних методів наукових досліджень, проектування психологічних та педагогічних технологій, ІКТ у професійній діяльності.</p>	<p>Готовність пошуку, накопичення, оцінювання та надання інформації, інновацій, проблем та знаходження їх рішень у професійній галузі. Здатність застосовувати актуальні наукові знання та інновації в професійній діяльності у новому, незнайомому багатодисциплінарному контексті професійної діяльності та практики, розвивати стійкий інтерес до самовдосконалення та самоосвіти у суб'єктів навчання на високому професійному рівні. Здатність аналізувати, аргументувати актуальні професійні проблеми у психолого-педагогічній, військово-медичній знансєвій та практичній галузі, формулювати ідеї, наводити глибоку науково обґрунтовані аргументи для вирішення професійних проблем. Здатність планувати дослідницький процес, реалізовувати та адаптувати його відповідно професійних потреб. Здатність сприймати, адаптуватись та керувати змінами у професійній галузі, високопрофесійне стратегічне планування. Здатність розвивати власні (та суб'єктів навчання) здібності до самоосвіти з високим ступенем самостійності. Мотивація у професійній галузі. Соціокультурні цінності, педагогічна самосвідомість, компетентна побудова відносин у професійній галузі.</p>

Основними індикаторами рамки (рамкової структури) є знання, вміння, навички та компетентності, а інші згадані поняття є її невід'ємними складовими. Індикатори рамки подано за рівнями відповідно до сформованої професійної кваліфікації науково-педагогічного працівника.

Слід розглядати рамку (рамкову структуру) як основу для створення професійних стандартів та опису кваліфікації науково-педагогічного

працівника у галузі військово- медичної освіти (у контексті його психолого-педагогічної компетентності). Всі чотири рівні даної рамки відповідають кваліфікації науково-педагогічного працівника у галузі військової медичної світи, починаючи з I-го, базового рівня, завершуючи IV-м, експертним рівнем, що лежать у межах Національної рамки кваліфікацій (НРК) та Європейської рамки кваліфікацій (ЄРК).

При цьому рамка також може слугувати для розробки вимог до вищезгаданих фахівців, програм підвищення кваліфікації та підготовки навчально-методичних матеріалів.

Висновки. Проблема сформованості та високого рівня психолого-педагогічної компетентності науково-педагогічного працівника вищої освіти у системі підвищення кваліфікації кадрів військової медицини є відкритим питанням для системи підвищення кваліфікації.

Визначення особливостей розвитку психолого-педагогічної компетентності науково-педагогічного працівника сфери військово-медичної освіти, виокремлення організаційно-педагогічних умов та вимог до рівня володіння нею вимагає реального відображення стану даного питання у системі вітчизняної сфери медичної освіти, зокрема системи підвищення кваліфікації. Перспективним є створення професійних стандартів, що сприятимуть підвищенню якості післядипломної освіти науково-педагогічних працівників

Література

1. Гура О. І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: Монографія. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2006. – 332 с.

2. Івашенко О. Сутність поняття психолого-педагогічної компетентності в процесі підготовки фахівців вищих навчальних закладів // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [Гол. ред. : М. Т. Мартинюк]. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – Ч. 2. – 364 с.

3. Красильник Ю. С. Психолого-педагогічна компетентність як складова педагогічної майстерності науково-педагогічного працівника / Ю. С. Красильник // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки. – Южно-Уральское книжное издательство, 2010. – С. 34–39.

4. Луговой В. І. Компетентності та компетенції поняттєво-термінологічний дискурс /Вища освіта України №3 (додаток 1) – 2009 р. – Тематичний випуск “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології” – К.: Генезис, 2009. – 630 с. – С.8–14.

5. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України № 1341 від 23.11.2011 // [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF/> – Заголовок з екрану.

6. Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів : Постанова Кабінету Міністрів України № 309 від 01.03.1999 // [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/309-99-%D0%BF/> – Заголовок з екрану.

7. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки / М-во освіти і науки, молоді та спорту України. – Офіц. вид. – Київ ; Чернівці : Букрек, 2011. – 32 с.

8. Definition and Selection of Competencies (DESECO): Theoretical and Conceptual Foundations. Strategy Paper. – DEELSA/ED/CERI/CD (2002) 9. For Official Use. – 27 p.

9. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC) // Official Journal of the European Union.- 30.12.2006.- P. 10-18.

10. Shared 'Dublin' descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards // [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.eua.be/fileadmin/user_upload/files/EUA1_documents/dublin_descriptors.pdf – Заголовок з екрану.

11. World Federation for Medical Education. Global standards for quality improvement. Postgraduate Medical Education. WFME 2003. – Disponible en: <http://www.wfme.org> // [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.iaomc.org/wfme.htm/> – Заголовок з екрану.

Резюме. Осуществлено обзор составных и основных подходов к построению структуры психолого-педагогической компетентности работника сферы военно-медицинского образования. Подано рамочную структуру (рамку) психолого-педагогической компетентности в контексте образования на протяжении всей жизни. Проанализировано основные концептуальные документы, которые регламентируют деятельность в сфере подготовки и повышения квалификации научно-педагогических кадров в сфере военно-медицинского образования.

Ключевые слова: *компетентность, психолого-педагогическая компетентность, высшее образование, рамочная структура, повышение квалификации, обучение на протяжении всей жизни.*

Summary. The analysis of the key elements and approaches to the psychological and pedagogical competence structure of psychological and pedagogical competence of scientific and pedagogical specialist in the system of military medical in-service education' is done in the article. The matrix structure and conceptual documents which regulate the in-service activity for the mentioned are done.

Key words: *competence, psychological and pedagogical competence, higher educational institutions, matrix structure, in-service training, lifelong education.*